

CHP Parti Müfettişlerinin Isparta ve İlçe Halkevi Raporları (1940–1942)

Kadir ŞEKER*

ÖZET

Halk Fırkası, kuruluşundan kısa bir süre sonra parti örgütü üzerinde denetim ve kontrol sağlamak amacıyla parti müfettişliği kurumunu ihdas etmiştir.

1923-31 yılları arasında faal olan parti müfettişliği kavramı 1931 yılında kaldırılmışsa da görülen lüzum üzerine 1935 yılında tekrar kurulmuştur. Sonraki yıllarda bu denetim sadece parti örgütüyle sınırlı kalmayıp kültür kurumları olarak planlanıp kurulan halkevlerini de kapsar hale getirilmiştir. 1939 yılında düzenlenen talimatnamede yer alan değişikliklerle parti örgütü bulunmayan illerde parti içi denetim, Genel Sekreterlikten gönderilen müfettişler tarafından yerine getirilmeye çalışılmıştır. CHP talimatnamesi gereği, Parti Müfettişleri, bir yıl içinde hazırlamış oldukları raporları, CHP Genel Sekreterliğine yollamak durumundaydılar. 1 Eylül 1940 tarihinde yapılan değişikliklerle parti müfettişi sayısı yirmi beşe çıkarılmış ve bu tarihten sonra Edirne Mebusu Osman Şahinbaş Antalya-Isparta müfettişi olarak görevlendirilmiştir. Müfettiş Şahinbaş hazırladığı raporları CHP Genel Sekreterliğine sunmuştur.

Bu çalışmada Parti Müfettişi Osman Şahinbaş'ın 1940-42 yıllarını kapsayan Isparta ve ilçeleri halkevi raporları Cumhuriyet Arşivinden faydalanılarak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Cumhuriyet Halk Partisi, Parti Müfettişliği, Halkevleri,*

The Reports of CHP Inspectors on Isparta And Its District Turkish Institution For Public Education (1940-42)

ABSTRACT

Soon after its foundation, Republican People's Party (CHP) established the party inspection organization to check and have control over the party organization.

Although the party inspection concept which was active during 1923-1931, was abolished in 1931; it was formed again in 1935 upon need. In the forthcoming years, this inspection was not kept limited to party organization itself and was further covered community centers that are planned and established as cultural development organizations. Along with the changes made to guidelines formed in 1939, for the cities with no party organizations inspections to be made in the party were decided to be completed by the inspectors who are sent from the General Secretary. According to the regulations of the CHP, party inspectors were to send the prepared reports to the CHP General Secretary within a year. With the change made on September the 1st,1940, the number of party inspectors were increased to twenty-five

* Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Böl. Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğretmenliği ABD Öğretim Üyesi.

and later then Osman Şahinbaş, the deputy of Edirne, was charged as the inspector of Antalya and Isparta cities. Inspector Şahinbaş presented the reports he prepared to the General Secretary of CHP.

In this study, Community center reports of Isparta and its provinces prepared by Inspector Sahinoğlu between 1940 and 1942 were meant to be interpreted benefiting the Republic Archive.

Key Word: *Republican People's Party, Party inspector, Turkish Institution for public education*

Giriş

1 Kasım 1922 tarihinde Saltanatın kaldırılmasıyla birlikte İstanbul ile Ankara hükümetleri arasındaki siyasi mücadele, bu tarihten sonra TBMM'de I. ve II. Grup olarak nitelendirilen oluşumlar arasında yaşanmaya başladı. Gelişmeler karşısında I. Gruba dâhil milletvekilleri 9 Ağustos 1923'de Ankara'da toplanarak Halk Fırkası adıyla siyasi bir oluşuma imza attı. 11 Eylülde yapılan toplantıda Halk Fırkası Genel Başkanlığına Mustafa Kemal, Genel Sekreterliğe Recep Peker getirildi. Kurucuları arasında Refik Saydam, Celal Bayar, Münir Hüsrev (Göle), Saffet Arıkan gibi isimler vardı¹. Halk fırkasının henüz kurulma aşamasında olduğu 1923 yılında yayınladığı "*Parti Nizamnamesi*" ile Parti Genel Merkezi tarafından parti örgütü üzerinde denetim ve kontrolü sağlamak amacıyla "*parti müfettişliği*" kuruldu. Nizamnamenin 82. Maddesi muntaka müfettişliği kurulmasını öngörmekte, statü olarak da vilayet ve kaza mutemetlerinden önde geldiğini vurgulamaktaydı².

Parti müfettişliği 1931 yılına kadar devam etmiş fakat görülen lüzum üzere aynı tarihte kaldırılmıştır. Fakat gerek CHP'nin taşra teşkilatının gerekse de halkevlerinin teftişinde sıkıntılar yaşanmış olmalıdır ki 1935 yılındaki yeni düzenleme ile parti müfettişliği tekrar hayata geçirilmiştir³. Aynı tarihte yapılan düzenleme ile parti müfettişleri, Umumi idare Heyetince, Umumi İdare Heyeti üyeleri, parti milletvekilleri veya partililer arasından görevlendirilebilecektir. Parti Müfettişleri'nin görev ve yetkileri, Umumi İdare Heyeti tarafından hazırlanacak ve Genel Başkanlık Divanı tarafından onaylanacak bir talimatname ile yürürlüğe girecekti. CHP teftiş

¹ Cemil Koçak, , "Siyasal Tarih", *Türkiye Tarihi IV Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Yayın Yönetmeni; Sina Akşin, İstanbul 2007, s.132.(Bu eser bundan sonra *Siyasi Tarih* olarak verilecektir)

² Cemil Koçak, 1923 yılında Halk Fırkası tarafından kabul edilen parti müfettişliği kavramının İttihat ve Terakki Cemiyetinin 1909 yılında kabul edilen nizamname ile Türk siyasi yaşamını girdiğini ifade etmektedir. Söz konusu nizamnamede "Heyeti Teftişi ile" başlığı altında düzenlenen 92 ve 95. Maddelerinde konunun detaylı olarak verildiğini belirtir. Bkz., Cemil Koçak, *Geçmişiniz İlimayla Temizdenir*, İstanbul 2010, s. 130.

³ 1931 ile 1935 yılları arasında parti taşra teşkilatını ve halkevlerini denetleme yetkisi illerin milletvekillerine verilmiş görülmektedir. Hatta dönemin Isparta Mebusu, 28 Kanuni Sâni (Ocak) 1934 tarihinde Isparta Halkevinin çalışmaları konusunda Halk Fırkası Umumi Kâtipliğine bir rapor da sunmuştur. Bkz., *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*,490 01 998 857 1, 23 Ocak 1934, s.42.(Bu ifade bundan sonraki dipnotlarda *BCA* olarak kısaltılarak verilecektir). Ayrıca bkz., Cemil Koçak, CHP'nin 10-18 Mayıs 1931 tarihinden önce bir parti programı olmadığını ifade etmektedir. Ancak 1931'deki kongrede bir parti programı kabul edilmiştir. Yine bu kongreyle birlikte otoriter eğilimleri ön planda olan Recep Peker Parti Genel Sekreterliğine getirilmiştir. 9 Mayıs 1935 tarihinde toplanan kurultayda ise Recep Peker'in önerileri doğrultusunda parti-devlet bütünleşmesi sağlanmıştır. Bkz., Cemil Koçak, *Siyasi Tarih*, s. 154-155.

talimatnamesi Umumi İdare Heyeti tarafından hazırlanarak 21 Haziran 1939 tarihinde kabul edildi. CHP Teftiş Talimatnamesi'nin giriş kısmında “*parti teşkilat ve tesisatının merkezînin sıkı bir kontrolü altında bulunması ve devamlı rehberliği ile çalışması hususu*” vurgulanmaktaydı.

Parti müfettişleri sadece parti ile ilgili kısımları denetlemeyecek, parti dışında kalan teşkilat ve müesseseleri de denetleyebileceklerdir.⁴ Talimatnamede yer alan diğer bir madde ile parti örgütü bulunmayan illerde parti içi denetim, Genel Sekreterlikten gönderilen müfettişler tarafından yerine getirilecekti. CHP talimatnamesi gereği, Parti Müfettişleri, bir yıl içinde hazırlamış oldukları raporları, CHP Genel Sekreterliğine yollamak durumundaydılar. Yeni nizamname ile ilk olarak yirmi müfettiş görevlendirilmiştir. Buna göre Edirne Mebusu Osman Şahinbaş Burdur mıntkası müfettişi olarak atanmıştır. 1939 yılındaki atamada Isparta bölgesine herhangi bir atanmanın yapılmamış olduğu anlaşılmaktadır. 1 Eylül 1940 tarihinde yapılan değişiklikle parti müfettişi sayısı yirmi beşe çıkarılmış ve ancak bu tarihten sonra Edirne Mebusu Osman Şahinbaş Burdur müfettişliğinden alınarak Antalya-Isparta müfettişliğine getirilmiştir. Yozgat Mebusu Ziya Arkant ise Burdur-Denizli bölgesi müfettişliğine atanmıştır⁵. Buradan da anlaşılacağı gibi Isparta ve Burdur bölgeleri ayrı ayrı ele alınıp görevlendirmeler yapılmıştır.

Diğer yandan Cumhuriyetin ilk yılları, yeni milli devletin oluşturulmasına yönelik çalışmaların başladığı dönemdir. CHP’de 1927 ve 1931 yıllarındaki Kurultaylarda parti nizamnamesi hazırlanırken, inkılâpların halka benimsetileceği büyük devrimin milli benliğe sindirilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur⁶. Atatürk, inkılâpların halka benimsetilmesi ve milli devlet yaratmak için ayrıca bir halk mesaisine ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır⁷. Bu amaçla, yurdun değişik yerlerinde çeşitli isimlerle anılan dernek ve vakıflar “*halkevleri*” adıyla birleştirilerek, çalışmaların tek elden yürütülmesi amaçlanmıştır. Nitekim 19 Şubat 1932’de Ankara başta olmak üzere bir gün ara ile Samsun, Eskişehir, Denizli, Van, Aydın, Çanakkale, Bursa ve İstanbul’da halkevleri açılmış, sonraki yıllarda diğer illerde açılan halkevleriyle bu sayı kısa sürede 500’ü bulmuştur⁸.

⁴ Cemil Koçak, *Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, C.II, İstanbul 2010, s. 95. (Bu eser bundan sonraki dipnotlarda *Milli Şef Dönemi* olarak verilecektir)

⁵ Cemil Koçak, *Milli Şef Dönemi*, s. 98-99.

⁶ Şerafettin Turan, *İsmet İnönü, Yaşamı Dönemi ve Kişiliği*, Ankara 2003, s. 235.

⁷ Murat Katoglu, “Cumhuriyet Türkiye’sinde Eğitim ve Kültür”, *Türkiye Tarihi IV Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Yayın Yönetmeni, Sina Akşin, İstanbul 2007. s. 411. Atatürk’ün konuşması ile ilgili olarak bkz., Hakkı Uyar, *Mahmut Esat Bozkurt(1892-1943)*, Ankara 2000, s. 62. Halkevlerinin amacı hakkında Recep Peker’de, “*Biz Halkevlerini samimi ve bütün Türk vatandaşlarını eşit onur mevkiinde gören düşünce ile kurulmuş çatıları altında toplamaya ve özneli bir kültür çalışması içinde milli birliği yükseltmeye azmetmiş bulunuyoruz*” diyerek değerlendirmiştir. Halkevlerinin amacı ile ilgili olarak Halkevleri fikrinin ideologlarından olan Reşit Galip’te, “*dilimiz, edebiyatımız, tarihimiz yabancı unsurların etkisi ve istilasından fazla korunması lazım gerekirken, en sürekli saldırılara uğramış ve derin yaralar almış milli kültür kurumlarıdır. Sizlere Halkevlerinin ulusal ideal dineceği genel amacı belirtmeye çalıştım. Mustafa Kemal’in ruhlarımızı verdiği kutsal beyecan ve ateşi yeni yetişen kuşakların ve çocuklarımızın ruhlarında da tutuşturmak görevimizdi*” diyerek açıklar. Bkz., Cevdet Perin, *Atatürk Kültür Devrimi*, İstanbul 1987, s. 92.

⁸ Cevdet Perin, *a.g.e.*, s. 89.

Halkevleri, Atatürk döneminde siyasi bir kurum olarak düşünülmemiş, milli kültür anlayışının halka aktarılacak istendiği kurumlar olarak tasarlanmıştır. Aynı zamanda halkevleriyle, milli kültür unsurlarının ortaya çıkarılması ve okul çağını geçmiş bireylere Cumhuriyetin fazilet ve faydalarının anlatılması amaçlanmıştır⁹. Bu kültür kurumlarına tüm halkın katılması ve yararlanması bir vatan borcu olarak algılanmıştır¹⁰. Halkevleri, Atatürk devrinde siyasallaşmadan CHP'ye üye olsun ya da olmasın bütün vatandaşların yararlanabilecekleri, etkinlikleri izleyebilecekleri, hatta bu etkinliklere katılabilecekleri kurumlar olarak hayata geçirilmiş ve bunların denetlenmesi içinde Parti Müfettişlikleri yukarıda değindiğimiz gibi kurulmuştur.

A. Müfettiş Raporları İle Isparta ve İlçe Halkevleri'nin Faaliyetleri

Bu gelişmeler paralelinde Isparta ve ilçeleri ile bazı beldelerde halkevleri kurulmaya başlanmış ve belgelerden anladığımız kadarıyla kısa zamanda teşkilatlarını tamamlayarak faaliyete geçmişlerdir. Diğer yandan yukarıda bahsetmiş olduğumuz gibi 1931 yılında kabul edilen parti nizamnamesinde partinin taşra teşkilatını denetleyecek parti müfettişliği kurumu kaldırılarak, yerine teşkilatı ve partiye bağlı kurumları denetleme yetkisi o bölgenin milletvekillerine bırakılmıştır. 28.12.1934 tarihinde Genel Merkez emriyle Isparta Halkevi ile ilgili olarak dönemin Isparta milletvekillerinden rapor yazması istenmiştir. Bunun üzerine Isparta Halkevi ile ilgili rapor "*Halk Fırkası Umumi Kâtipliğine*" ibaresiyle dönemim Isparta Milletvekili tarafından Genel Merkeze sunulmuştur¹¹. Raporunda belediye başkanı ve halkevleri idare heyeti azası olan Hilmi Bey başkanlığında bütün teşkilatın toplanmış olduğu ve özellikle Cumhuriyet Bayramında oldukça faaliyet göstermiş oldukları ifade edilmiştir. Fakat on beş gündür yapılan tahkikat neticesinde merkezden maddi ve manevi yardım göremediklerinden fazla faaliyet gösteremedikleri vurgulanmıştır. Hatta maddi sıkıntılar yüzünden Hilmi Bey'in Halkevleri umumi reisliğinden de ayrılmak zorunda kaldığı belirtilmiştir¹². Hilmi Bey'in ayrılmasından sonra halkevi başkanlığını aynı zamanda Ziraat Bankası Müdürü

⁹Bu durum çeşitli illerde yazılan kitap ve dergilerde de belirtilmiştir. Mesela bunlardan biri olan Isparta Valiliği'nin bastırmış olduğu *Isparta 1923-1938*, isimli kitapta Halkevleri ile ilgili olarak; Halkevlerinin milli planı tatbik ve tahakkuk ettirmek maksadıyla kurulduğu, aynı zamanda halka bir disiplin ve ruh vereceği belirtilmektedir. Bkz., Isparta Valiliği, *Isparta 1923-1938*, Ankara 1938, s. 141.

¹⁰ Halkevlerine bütün halkın katılması şu cümlelerle ifade edilmiştir, "memleketin sınırları içinde hamuru bu memleketin toprağından yoğrularak, bu memleketin nimetini yiyen, bu memleketin havasını teneffüs eden her feridin ilk vatan borcu olarak göreceği iş, Halkevi çatısı içinde çalışanların gördükleri yola katılmasıdır. İkinci vazife bu ocağın yollanacak olanlara onun umdelerine göre rehberlik etmekten ibarettir. İşte bu emel ve kültürdeki Halkevleri çatısı altında toplayacak Türk vatanının her feridinin kardeş olan mütecanis Türk Ulusu'nun aynı dil, aynı inanış, aynı dilek, aynı ülkü, aynı samimiyet ve aynı aşk birliği içinde yaşatacağıdır". Bkz., Isparta Valiliği, *a.g.e.*, s. 141. Ayrıca bkz., Avni Çavdar, *Biyografi*, Ankara 1939, s. 17-30.

¹¹ Belge üzerinde yapmış olduğumuz incelemede raporun hangi milletvekili tarafından gönderildiği anlaşılmamakla birlikte belirtilen tarihte Isparta'nın mecliste dört milletvekili bulunmaktadır. Bunlar Hafız İbrahim Demiralay, Hüseyin Hüsnü Özdamar, Ahmet Mükerrrem Karaağaç, Kemal Turan Ünal'dır. Bahse konu olan raporda bu dört milletvekilinden biri tarafından yazılmış olmalıdır. Bkz., *BCA*, 490 01 998 857 1.

¹² Belgede, Hilmi Bey'in Milli Mücadele'deki gayretlerinden dolayı istifasının kabul edilmemesi istenecektir. Hatta istifasının kabulü halinde onun boşluğunu kimsenin dolduramayacağı da belirtilecektir. Bkz., *BCA*, 490 01 998 857 1

Remzi Bey üstlenmiştir. Fakat Remzi Bey'in işlerinin çokluğundan halkevi başkanlığını tam olarak ifa edemediği anlaşılmaktadır. Dönemin Isparta milletvekili de bu durumu yine merkeze göndermiş olduğu raporla anlatır. Raporun devamında bu durumla alakalı olarak *“Ziraat Bankasına müdür olan Reis Remzi Bey'in vazifesinin çokluğundan işinin başından ayrılamaması fırkamızın ve memleketin menfaatlerini sekteye uğrattıyor. Aralarındaki tesanüt ve samimiyette zahiridir. Vatan perver ve münevver gençlerin mühim kısmı fırkaya hariçten bakıyor ve müstekidir. Bu vaziyetler ve tezebzübü abval fırkamızın yüksek prensiplerini sekteye uğrattıyor”*¹³ denilerek aksaklıklar dile getirilmiştir.

Belgelerden anlaşıldığına göre bu ve benzeri şikâyetler sadece Isparta halkevinden değil diğer halkevlerinden de gelmeye devam edince 1931 kurultayında kaldırılan parti müfettişliği 1935 kurultayında yeniden oluşturulma gereği duyulmuştur.

18 Kanuni Sâni 1940 tarihli ve CHP Genel Sekreterliği IV. Büro sekreterliğinden V. Büro sekreterliğine gönderilen yazı ile Isparta Vilayeti Parti İdare Heyeti Reisinden alınan altı aylık çalışma raporu sunularak yapılacak işlemlerin neticelerinin bildirilmesi istenecektir¹⁴. 13.02.1940 tarihinde Burdur bölge müfettişi Osman Şahinbaş tarafından yazılan Isparta ve ilçeleri Halkevlerine yönelik çalışma genel merkeze sunulmuştur.

1.1940 Yılı Denetleme Raporları

1940 yılı denetleme raporu Sütçüler halkevi ile başlayacaktır. Rapordan anlaşıldığına göre en problemlili halkevi Sütçüler'dir. Bu durum şöyle açıklanır; *“halkevi ile parti idare heyetinin ve bükkümet amir ve memurlarının alakadar olduğu cibetler olmadığı gibi gelirlerini temin etmekte de mesailerini yoktur. Halkevi şubeleri mubitin takati derecesindedir. Bundan fazlasını idare edemeyecekleri gibi bu üç şubeyi de çalıştıramıyorlar. Evin besap, demirbaş eşya defteri de yoktur... Esasen bu kaza gençliği kazada değil gurbet ellerinde hayatını kazanmağa gitmiştir. Bu sebepten buralarda çocuk ve yaşlılar görülmemektedir. Bu sebepten buradaki halkevinin halk odası gibi çalışması daha yerinde olur”* denilerek halkevi çalışmaları yetersiz bulunmuştur. Diğer yandan Hükümet amir ve memurlarının şimdiye kadar halkevi ile hiçbir bağlantılarının olmaması da eleştirilen diğer bir konuyu oluşturmuştur.

Sütçüler Halkevinin hareketsiz olması en büyük eleştiri konusudur. Hareketsizliğin nedeni Sütçüler'de bu işe gönül veren herhangi birisinin bulunamayışı gösterilir. Bütün ümitler halkevi reisi olarak işe başlayan ve kaza ilk mektep başmualliminde görülmekle birlikte, devlet memurlarıyla birlikte diğer öğretmenlerinde derhal bu işe yönlendirilmeleri tavsiye edilmektedir.

Sütçüler halkevindeki bütün olumsuzlukların nedeni evin hâlihazırda bir gelirinin olmaması olarak gösterilmektedir. Rapora göre bina yeterli fakat halkevi işleriyle meşgul olacak görevlileri yoktur. Doğal olarak halkevi defterlerinin tutulması da bu bağlamda mümkün görülmemektedir¹⁵.

¹³ BCA, 490 01 998 857 1, 23 Ocak 1934, s.42.

¹⁴ BCA, 490 01 998 857 1, s.38

¹⁵ BCA, 490 01 998 857 1, s.31.

Rapor, Sücüllü Köyü¹⁶ halkevini değerlendirmesiyle devam etmiştir. “Yalvaç’a bağlı bu köyde halkevi vardır. Parti işleri defter vs muntazam değilse de halkevi işleri çok iyi olarak görülmüştür” denilen raporda belediye dairesindeki büyük salonun kütüphane yapıldığından ve merkezden gönderilen eserlerin dizilmesinden ve okuyucuya tahsis edilmesinden bahsedilmiştir. Ayrıca orta tahsilini yapmış olan Sücüllülü bir köylü kâtip olarak halkevine tayin edilmiştir. “Çok muntazam ve meraklı” olarak nitelendirilen bu şahıs, üç şubeden ibaret olan bu halkevini iyi idare edilen halkevleri derecesine çıkartmıştır. Onun tayin edilmesinden sonra, çok güzel olan el yazısı ile defterleri tutmuş, kararları yazmış, konferanslar verdirmiş, halka lazım olan ilaçları tevzi için bir ecza kutusu yaptırarak kinin, aspirin, tentürdiyot benzeri ilaçları tedarik etmiştir. Ayrıca raporda beş lira ücretle çalışan bu arkadaşın maaşı arttırılarak parti işlerine de bakması tavsiyesinde bulunulmuştur. Raporun sonuç kısmında “Az zamanda parti işlerinin de halkevi işleri kadar muntazam ve iyi olacağından şüphe edilmez”¹⁷ denilerek çalışmalar takdir edilmiştir.

Isparta Merkez halkevi ile ilgili rapor “13.02.1940 tarihli ve IV. Büro tarafından V. Büro Şefliği’ne yazılan bir yazı ile Burdur Bölgesi müfettişi Osman Şahinbaş tarafından Isparta halkeviyle ilgili raporun sunulduğu belirtilerek icabı yapılıncı büromuza da bilgi verilmesi” denilerek sunulmuştur. Yine Isparta halkevi ile ilgili olarak CHP Burdur Bölgesi Müfettişi ve Edirne Mebusu Osman Şahinbaş’ın 12.08.1940 tarihinde Parti Genel Merkezine gönderdiği raporunda, Halkevinin parasal herhangi bir ihtiyacının olmadığı, maddi giderlerinin belediye tarafından karşılandığı vurgulanmıştır. Halkevi bütçesi 1375 TL olarak hesaplanmıştır. Bu paranın idare memuru ile hademe giderleri düşüldükten sonra 720 lira’lık bir parasının kaldığı kalan paranın da büyük kısmının “Ün Mecmuası’nın” çıkışı için harcadığı vurgulanmaktadır. Halkevi şubeleri faaliyetlerini sürdürmektedirler. Temsil şubesinde muhtelif tarihlerde, “Ateş, Gündoğuyor, İstiklal ve Tobum”¹⁸ piyesleri oynanmış, spor şubesi de pinpon müsabakası yapmış, atış kursu açmıştır. Rapora göre halkevinin diğer şubeleri de gayet iyi çalışmalar yapmıştır. Özellikle kütüphaneden her kesimden insanın faydalanıyor olması önemsenmiştir. Evin defterinin muntazam tutulduğu da anlaşılmaktadır.

Eğirdir halkeviyle ilgili rapordan anladığımız kadarıyla Eğirdir halkevinde yedi şube vardır. Fakat raportör bu yedi şubenin Eğirdir için fazla olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle gösteri şubesinde tek bir bayanın bile olmaması tenkit edilerek “temsillerde bayan rolünü erkeğe oynatmak gibi acayip çarelere başvuruyorlar” denilerek eleştirilmektedir(s. 32). Diğer bir raporda da Eğirdir Halkevinde herhangi bir faaliyet olmadığından bahisle “idare heyetinin ve hükümet amir ve memurlarının alaka ve nezaretlerini görmedim. İştmedim. Çalışma, yaşama ve gelişmeleri için bir gelirleri olmadığı gibi bütçeleri de yoktur. Açmış oldukları spor, gösteri, köycülük şubeleri ihtiyaca uygun ise de bunların yalnız isimleri vardır” denilmektedir¹⁹.

¹⁶ Sücüllü, Yalvaç ilçesine 7 km uzaklıkta bir kasabadır. İlçe olmamasına karşın burada halkevinin kurulup faaliyet göstermesi kasaba halkının okumuş ve aydın kimliğinden gelmektedir. Halen idari olarak kasaba statüsünü devam ettirmekle birlikte bölgenin en gelişmiş ve ekonomik olarak en ileri düzeyde olan yerleşim yerlerindedir.

¹⁷ BCA, 490 01 998 857 1, s.37.

¹⁸ BCA, 490 01 998 857 1, s.32-34.

¹⁹ BCA, 490 01 998 857 1, s.31.

Raporda Uluborlu halkevi ile ilgili olarak; halkevini idare edenlerin halkevi ile meşgul oldukları vurgusu yapılmakla birlikte gelirlerinin yetersiz olmasından dolayı tam kapasite ile çalışmadıkları vurgulanmıştır. Bunun en önemli nedeni halkevi reisinin Uluborlu'dan uzaklaşması olarak gösterilmektedir. Her ne kadar işler yürütülmeye çalışılmışsa da bu faaliyetler sınırlı kalmıştır. Diğer halkevlerinden farklı olarak Uluborlu halkevinde av şubesi olduğu vurgulanarak dört şubenin burası için yeterli olduğu belirtilmektedir. Diğer yandan Uluborlu'da, parti işleri de iyi gitmemektedir²⁰. Parti programı adına da herhangi bir icraat yapılmadığından bahisle adeta Uluborlu Parti teşkilatı merkeze şikâyet edilmiştir. İlçede yazlık ve kışlık olmak üzere iki halkevi olmasına karşın parti yönetiminin, hükümet amir ve memurlarıyla arasının iyi olmadığını belirtmektedir. Bu yüzden müfettiş, bu halkevinin halk odası olarak çalıştırılmasını önermektedir.

1940 denetleme raporlarında en az bahsedilen halkevlerinden birisi de Yalvaç Halkevidir. Bunun en önemli nedeni Yalvaç halkevi çalışanlarının iyi bir performans göstermeleri olmalıdır. Özellikle Yalvaç'ta ortaokulun bulunması halkevi çalışmalarını artırmıştır. Böylece halkevi kütüphanesinden ortaokul öğrencileri yararlanmışır²¹.

Raporun Şarkıkaraağaç ile ilgili kısmı CHP ilçe teşkilatın değerlendirilmesiyle başlamıştır. Partililer halkevini Genel Sekreterliğin vermiş olduğu 1500 lira ile açmışlardır. Diğer yandan Sütçüler ilçesinin aksine bütün Karaağaçlılar halkevi binasının tanziminde çalışmaktadırlar. Halkevi faaliyetleri günden güne artmaktadır. Halen başkanlığını belediye başkanı yapmakta olduğundan tam anlamıyla bütün işlere yetişememektedir. Fakat kısa zaman içinde halkevi reisliğinin ilçede bulunan bir muallim tarafından yapılacağı, böyle işlerin daha hızla ilerleyeceği kaydedilmektedir.

Müfettiş Osman Şahinbaş, ilçede, diğer gelişlerinin aksine devlet amir ve memurlarının halkevi ile daha yakından ilgilenmeye başladıklarını müşahade ettiğini ifade etmektedir. Dönemin şartları göz önüne alındığında halkevi gerçekten iyi durumdadır. Halkevinde bir radyonun bulunduğu ifade edilerek özellikle kış aylarında ajans haberlerini dinlemeye gelen vatandaşların halkevi reisinin odasına sığmadıkları da ifade edilmektedir. Yine rapordan anlaşıldığı kadarıyla halkevinden istifade eden vatandaş sayısı da günden güne artmaktadır. Buraya gelen vatandaşlar tiyatro ve kütüphane şubelerinden yararlanırken okuma yazma kurslarına da katılmaktadırlar²².

2.1941 Yılı Denetleme Raporları

1940 yılı raporlarını Ankara'ya Edirne Mebusu ve Burdur Bölge Müfettişi olan Osman Şahinbaş gönderirken 1941 yılı raporlarının I. kısmını parti müfettişliğine atanan Zühdü Durukan hazırlamıştır. 27 Şubat 1941 tarihinde IV Büro Başkanı Elazığ mebusu tarafından CHP Genel Sekreterliğine gönderilen bir yazıyla Isparta Bölgesi Müfettişi Zühdü Durukan tarafından hazırlanan rapor sunulmuştur²³. 1941 yılından itibaren raporlarla başarılı görülen halkevlerine CHP Genel sekreterliği tarafından

²⁰ BCA, 490 01 998 857 1, s.32.

²¹ BCA, 490 01 998 857 1, s.32

²² BCA, 490 01 998 857 1, s.29.

²³ BCA, 490 01 998 857 1, s.27.

teşekkür belgeleri gönderilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda 21 Mayıs 1941 tarihinde Yalvaç, Senirkent, Eğirdir halkevi başkanlıklarına gayretli çalışmalarından dolayı teşekkür belgeleri gönderilmiştir²⁴. Özellikle Yalvaç halkevine gönderilen teşekkür belgesinde köycülük çalışmalarını yürüten Yalvaç Kaymakamına ayrıca teşekkür edilerek taltif edilmiştir²⁵. Yine aynı tarihte CHP Genel Sekreterliği tarafından Isparta CHP Vilayet İdare Heyeti Reisliğine gönderilen bir yazı ile il teşkilatının yalnız Isparta halkevi ile meşgul olmayıp çevrede bulunan diğer halkevlerinin sorunlarıyla da ilgilenmesi istenmiştir. Bu halkevleri arasında, gönderilen raporlarla faaliyetleri beğenilmeyen halkevleri de sıralanmaktadır. Buna göre Sütçüler, Eğirdir, Şarkıkaraağaç ve Uluborlu halkevlerinin faaliyetleri tenkit edilerek Isparta parti teşkilatının, isimleri zikredilen halkevleriyle yakından alakadar olması da istenecektir²⁶.

Belgelerden Isparta Vilayetinin 1941 yılı II. dönem teftiş raporlarının yeniden Osman Şahinbaş tarafından yazılmaya başlandığı anlaşılmaktadır. 10 Temmuz 1941 tarih ve 257 sayı numarasıyla II. Teftiş raporu bölge müfettişi Osman Şahinbaş tarafından V. Büroya gönderilmiştir. Bu raporda daha ziyade Isparta CHP il teşkilatı, Isparta halkevi, Şarkıkaraağaç ve Gelendost ilçe teşkilatlarıyla halkevi çalışmaları rapor edilmiştir. Bu rapordan anladığımız kadarıyla 1941 yılının ikinci yarısında Isparta halkevinin yapı borcu ödenerek tapusu alınmış ve tapu Genel Sekreterliğe sunulmuştur. Yine şubelerin çalışmaları da memnuniyet verici olarak değerlendirilmiştir. Özellikle “*Sosyal Yardım Şubesinin*” çalışmaları övülmüştür. Bu şubenin başında Vali Bey’in kerimesi Bayan Hâdiye Hanım vardır. Onun gayretleri sonucu 200 fakir çocuk giydirilmiş, ihtiyaç sahiplerine 10.000 kilo odun dağıtılmıştır. Halkevinde fakir hastalar muayene ettirilerek durumu ağır görülenler hastaneye yatırılmıştır. Bu faaliyetlerin yanı sıra öğrenciler için pansiyon yapımı ile Ün mecmuasının çıkarılması çalışmaları devam etmektedir.

Köycülük şubesi köy gezileri yapmaya devam etmekte, köylüler ile konuşularak eksiklikleri giderilmeye çalışılmaktadır. Ankara’dan gelen üç ressam da on öğrenciye resim kursu vermeye başlamıştır.

Temsil şubesi de Afyon halkevi ile irtibatlı olarak 28 Haziran 1941 tarihinde Afyon halkevi temsil şubesinin “*Kanun Adami*” piyesini sergilenmiştir. Diğer yandan “*Sporculuk Şubesi*” de faaliyetlerine devam ederek halkevinde pinpon müsabakaları tertip etmiştir. Eldeki imkânların yetersiz olmasından dolayı halkevinde şimdilik sadece bu spor yapılabilir. Bu arada yabancı dil kurslarının açılması için halkevinin çaba sarfettiği, fakat o tarihe kadar bu girişimlerinin başarılı olmadığı da anlaşılmaktadır²⁷.

Yine aynı tarihli raporda Şarkıkaraağaç CHP ilçe örgütü ve halkevinin durumu da belirtilmektedir. Buna göre; Şarkıkaraağaç halkevinin merkezden gönderilen ödenekle açılmış olduğu durumunun gayet iyi olduğu belirtildikten sonra özellikle tefrişat noktasında eksikliklerinin olduğu da rapor edilmiştir. En kısa zamanda gönderilecek 1000 Lira ile bu eksikliklerde kısa zamanda giderilebilecektir²⁸. Bu

²⁴ BCA, 490 01 998 857 1, s.23, 24, 25.

²⁵ BCA, 490 01 998 857 1, s.21, 26.

²⁶ BCA, 490 01 998 857 1, s.22, 17.

²⁷ BCA, 490 01 998 857 1, s.11.

²⁸ BCA, 490 01 998 857 1, s.14.

raporun aynı zamanda I, V, XIII. Bürolara yazıldığı da belirtilmektedir. Halkevinin merkezden gönderilen planlar doğrultusunda çalıştığı, hükümet amir ve memurlarının halkevi yönetimi ile ilişkilerinin gayet iyi durumda bulunduğu belirtilerek, şubelerin bu kimselerin desteğiyle daha iyi duruma gelebilecekleri de vurgulanmaktadır. Ayrıca halkevinde bir radyonun bulunduğu ve haberlerin yayınlanma sürecinde halkevinin haberleri dinlemeye gelen vatandaşlar tarafından doldurulduğu da anlaşılmaktadır.

Raporda bahsedilen diğer bir halkevi de Gelendost halkevidir. Gelendost halkevinde de durum oldukça iyidir. Halkevinin kendine ait bir radyosu bulunmakta ve halkevi görevlileri halkın ihtiyaçlarının giderilmesi için azami gayret sarf etmektedirler. Okumak için gazeteleri ve kitapların bulunduğu birde kütüphanesinin olduğu raporda yer alan diğer ayrıntılardır²⁹.

3. 1942 Denetleme Raporları

1941 yılına kadar raporlar gelişi güzel ve herhangi bir format olmadan yazılıp genel merkeze gönderilmiştir. Fakat 1942 yılından itibaren belli bir şablon dâhilinde raporlar hazırlanmaya başlamıştır. Yeni raporlarda halkevlerinin faaliyette bulunan şubelerinin çalışmaları da verilmiştir. Bu, hem rapora konu olan halkevinin hangi alanlarda faaliyet gösterdiğinin anlaşılması hem de raporların daha düzenli olması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca 28 Eylül 1942 tarihinde Genel Merkeze gönderilen raporlar önceki dönemlere göre daha ayrıntılı ve şimdiye kadar rapor gönderilmeyen halkevi çalışmalarını da kapsamaktadır.

1941'de olduğu gibi 1942'de de Isparta'daki halkevlerinin denetimini Osman Şahinbaş yapmıştır. Osman Şahinbaş tarafından gönderilen raporlar CHP Genel Sekreterliği tarafından V. Büroya "*Isparta Bölgesi müfettişi Osman Şahinbaş'tan alınan Isparta Vilayetine ait teftiş raporundan büromuza alakalandıran kısmı aynen çıkarılmış, bağlı olarak sunulmuştur. İcabi yapılınca büromuza da bilgi verilmesini saygı ile rica ederim 1941-1942 yılı I. teftiş raporudur*"³⁰ denilmek suretiyle sunulmuştur.

Şarkıkaraağaç halkevi ile başlayan raporda, halkevinin şu ana kadar altı şube olarak faaliyet gösterdiği fakat çalışmaların oldukça yavaş işlediğinden şikâyet edilmektedir. Bu şubelerden Dil ve Edebiyat şubesi yeni açılmış olmasına rağmen resmi günlerde günün anlam ve önemiyle ilgili faaliyetlerde bulunmaya devam etmektedir. Temsil şubesinin faaliyetleri yeterli görülmemektedir. Özellikle bu raporlarda temsil şubesinin en önemli sorunu olarak verilecek temsillerde bayan rolünü üstlenecek oyuncu bulunamaması gösterilmektedir. Spor şubesinin voleybol ve futbol oynayacak düzeyde tesislerin olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra güreş minderinin ve kapalı alanlarda bazı spor aletlerinin olduğu da gönderilen raporda belirtilen hususlardandır. Sosyal yardım şubesi sadece yaz aylarında toplu sünnet yapabilmekte, imkânlarının yetersiz olmasından dolayı da başkaca faaliyet gösterememektedir. Halk Dershaneleri şubesinin faaliyetleri de takdir edilerek bu alanda halkevinin oldukça faal olduğu vurgulanmaktadır. Kütüphaneden istifade edenlerin sayısı her geçen gün daha da artmaktadır.

²⁹ BCA, 490 01 998 857 1, s.14.

³⁰ BCA, 490 01 998 857 1, 20 Ağustos 1941, s.10.

Diğer yandan bu halkevinde şikâyet konusu olan şubelerden birisi de Köycülük Şubesidir. Köycülük şubesinin birkaç köye gitmek ve oradaki köylülerle konuşmak dışında herhangi bir faaliyeti yoktur. Bunun yanı sıra yine raporlardan anladığımız kadarıyla Şarkıkaraağaç halkevinde bir radyo cihazı vardır ve haber saatlerinde bir hayli dinleyici toplamaktadır. Halkevi ihtiyaçları merkezden gönderilen yardımların yanı sıra mahalli olarak toplanan yardımlarla giderilmeye çalışılmaktadır³¹.

1940 ve 1941 raporlarında ismi geçmeyen Atabey halkevi 1942 raporlarında ilk defa geçmiştir. Raporda Atabey halkevi çalışmaları şöyle ifade edilmektedir; Dil ve Edebiyat Şubesi; çalışma programına göre konferanslar devam etmektedir. Cumhuriyet Bayramları ile dil ve ekonomi hafta ve günlerde törenler yapılmaktadır. Ayrıca 10 Kasım da Atatürk'ün hayatı ile ilgili programlar yapılmaya çalışılmaktadır. Güzel sanatlar ve Temsil Şubeleri bulunmayan halkevinde Spor Şubesi vardır. Özellikle av sporlarıyla ilgili faaliyetlerde buldukları anlaşılmaktadır. Kütüphane ve Yayın Şubesi; okuma salonu gündüz ve gece açık bulundurularak herkesin bu salonlardan istifade etmesi sağlanmaktadır. Yine bazı kitapların korunması maksadıyla ciltleme çalışmaları devam etmektedir. Köycülük Şubesinde köy gezileri yapılmakta ve köylülerle konuşmaya çalışılmaktadır. Raporun son bölümü dilekler kısmını ayrılmıştır. Atabey halkevi ile ilgili olarak dilekler kısmında Genel Merkezden yazı makinesi ile bazı spor aletleri talep edilmektedir. Rapordan anlaşıldığına göre, halkevi ilçenin en iyi yerinde bulunmakta ve eve kadın erkek her kesimden insan gelerek faydalanmaktadır³².

Eğirdir Halkevi; 14 Ağustos 1942 tarihli eğirdir halkevini ilgilendiren raporda halkevinin çalışmalarının yok denecek kadar az olmasından dolayı sitayişle bahsedilmektedir. Yeni bir halkevi binası kiralanmakla birlikte çalışmalarındaki gelişmeler memnuniyet verici olarak nitelendirilmemiştir. Bunun en önemli nedeni de parasızlık olarak değerlendirilmiştir. Fakat bu tarihten sonra çalışmalarının arttırılacağına yönelik düşüncelerde raporda yer almıştır. Özellikle halkevinin dağcılık ve yüzme konusunda faaliyet göstermekte olduğu vurgulanmaktadır. Spor şubesinin yüzme kolunun daha iyi faaliyet gösterebilmesi için de bazı malzemeler Ankara'dan istenmiştir³³. Yine rapordan anladığımız kadarıyla diğer halkevlerinde olduğu gibi radyo cihazı vardır ve haber saatlerinde halkın ekserisi bu imkânlardan istifade etmektedir.

Dört şube olarak hizmet veren Uluborlu halkevi Isparta ve çevresinde iyi çalışan ve faydalı işler yapan halkevlerinden birisidir. Bu durumun nedeni kazadan olup da orta ve yüksek okulda okuyan insanların çokluğu olarak gösterilmektedir.

Halkevinde aktif olan şubeler; Temsil Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi ve Köycülük şubesi olarak belirtilmektedir. Bu şubelerden Temsil Şubesi her fırsatta temsil vererek halkın kültür düzeyinin yükseltilmesinin yanı sıra köy gezileri yaparak aynı temsilleri köylerde de icra etmektedirler. Böylece halkı halkevi etrafında toplamaya

³¹ B.C.A., 490 01 998 857 1.

³² B.C.A., 490 01 998 857 1.

³³ Bu malzemeler şöyle sıralanmıştır; 1- İki tekli kık, 2- Şarpi 3- 12 Adet atlet fanilası 4- 12 Adet atlet donu 5- 12 Adet beyaz pantolon 6- 12 Mayo, 7- 12 Çift lastik ayakkabı 8- 10 Çift kayak ayakkabısı 9- 10 çift kayak, 10- 10 Çift dağ fotini, 11- 10 Takım rüzgar ceketi ve pantolon 12- 10 Takım elbise(müsabakalar için) 13- 1 Adet su topu, 14- 1 Adet sıhhat çantası, 15- 1 Adet kronometre. Ayrıca raporun devamında istenilen malzemelerin en az yarısının gönderilmesinin faydalı olacağı da vurgulanmaktadır. B.C.A., 490 01 998 857 1, 14 Ağustos 1942, s.6.

çalışarak buraları bir cazibe merkezi yapmaya çalışmaktadırlar. Spor şubesi kış sporları, deniz sporları ile vücut sporları çalışmasını yapmaya devam etmektedirler. Diğer yandan Sosyal Yardım Şubesi de fakir öğrenciler okul eşyası ile elbise temin edilmesi, ilçe dışında okumaya gidecek fakir ve zeki öğrencilere burs sağlanması ile fakir hastaların tedavilerinin yapılmasına yardımcı olmaktadır. Uluborlu halkevinde faaliyet gösteren diğer bir şube de Köycülük şubesidir. Bu şubede köy öğretmenleri ile temas halinde olarak, köyün kalkınması, köy halkının sağlığının korunması ile üretimin artırılmasına çalışmaktadır.

Uluborlu halkevi ile ilgili olarak en önemli çelişki 1940 ve 1941 raporlarında oldukça verimsiz olarak nitelendirilen halkevinin nasıl olup da 1942 yılı raporlarında mükemmele yakın değerlendirildiğidir. Çünkü 1940 ve 41 yılı raporlarında sadece adının bulunduğu, parti yöneticileri ile devlet memurlarının aralarının iyi olmadığı ve sağlıklı iletişim kuramadıkları belirtilmektedir. Oysa halkevi 1942 raporlarında faaliyette olan bütün şubeleriyle mükemmele yakın bir performans göstermiştir³⁴. Bu durumda ya 40ve 41 raporları gayri ciddi yazılmış veya bir yıl içinde halkevi Genel Merkezden gelen eleştiriler üzerine kendisini toparlayarak atılım yapmıştır.

Yalvaç Halkevi Çalışmaları; başlangıçta halkevi reisliğini üstlenen şahsın yedek subay olarak askere gitmesinden sonra önce ilçe kaymakamı bu görevi üstlenmiş daha sonra onunda naklen Çorlu kaymakamlığını atanması ile birlikte bu görevi ortaokul müdürü üzerine almıştır. Yalvaç halkevi raporlarda çalışkan ve müspet netice veren halkevi olarak değerlendirilmiştir. Halkevi altı şubeden oluşmaktadır. Bunlar; Dil ve Edebiyat, Temsil, Spor, Sosyal Yardımlaşma, Halk Dershaneleri ve Köycülük şubeleridir. Bu şubeler kendi görev alanları dâhilinde çalışmaları yürütmüşlerdir. Bu faaliyetleri halkın desteğiyle yapmaktadırlar³⁵. Müfettiş Şahinbaş halkevinin iyi çalışmasına karşılık konferans ve toplantı sayılarının yeter derecede olmamasından dolayı halkevi eleştirir. Özellikle gençlerin askere alınmasından spor şubesinin faaliyetlerinin istenilen düzeyde olmaması tespitlerinin bir diğer noktasını teşkil etmektedir. Bu eleştirilere karşın köycülük şubesinin çalışmaları takdirle anılmakta, bu şubenin özverili çalışmaları sayesinde tarım ürünlerinde ciddi bir artışın sağlanmaya başlandığı da belirtilmektedir. Yalvaç halkevi diğer ilçe halkevlerinden ayıran en önemli özelliklerden birisi de sinema makine ve cihazlarına sahip olmasıdır³⁶. Halkevinde dönemin imkânları da göz önünde bulundurulmak suretiyle kısa metrajlı filmler izletilmeye çalışılmaktadır. Bu durum halkevi bir cazibe merkezi haline getirmiştir³⁷. Fakat burada şunu belirtmek gerekmektedir ki halkevleri bu tür

³⁴ BCA., 490 01 998 857 1, 14 Ağustos 1942.

³⁵ Mesela Genel sekreterlik halkevinin bahçe duvarının yapılması ve diğer masraflar için 750 Lira nakit yardım yapmıştır. Bu para ile taş, toprak ve kireç tedarik edildiği gibi masa ve kitaplıklar yaptırılmıştır. Fakat bu yardımlar yeterli görülmemiş olacak ki genel sekreterlik makamından 500 Liranın gönderilmesi talep edilecektir. Bkz. BCA., 490 01 998 857 1. 14 Ağustos 1942.

³⁶ Yalvaç Halkevinde 6-7 beygir kuvvetinde Laster marka dinamosu ile akopte olarak ve sesli sinema makinesini işletecek ve haklini aydınlatacak derecede bir motorun olduğu anlaşılmaktadır. Bkz. BCA., 490 01 1217 43 2, s.3

³⁷ Yalvaç halkevi dışında çevrede sadece Isparta Merkez halkevinde sinema cihazı bulunmaktadır. Bu cihaz 8 Nisan 1947 tarihinde Isparta Halkevi Başkanlığı tarafından CHP Genel Sekreterliğine sunulan bir yazıdan anlaşılmaktadır. Isparta halkevinde bulunan sinema cihazı flibis marka 1942 model ve en son

ihtiyaçlarını tamamen kendi kaynakları ile karşılamışlardır. CHP Genel merkezinin herhangi bir yardımının olmadığını da belgelerden anlaşılmaktadır. Buna en güzel örneklerden birisi CHP Genel Sekreterliğinin 23 Temmuz 1948 tarihinde CHP Isparta İl İdare Kuruluna göndermiş olduğu yazıdan anlaşılmaktadır. Bu yazıda Yalvaç halkevi Robert Libert Firmasından yeni bir sinema makinesi almak istemiş, durumu CHP Genel Sekreterliğine yazmıştır. Genel Sekreterlik verdiği cevabi yazıda “*Yalvaç halkevine merkezden bir yardım yapılmasına imkân yoktur. Bizzet işletme veya kiraya vermek suretiyle borçlarının ödeyebileceklerine kani iseler, müesseseye kabul edilebilecek muteber bir kefil göstermek suretiyle müesseseye bir anlaşmaya varmalarında bizce bir mahzur yoktur*”³⁸denilmek suretiyle yardımın mümkün olmadığı ifade edilmiştir.

Yine rapordan anladığımız kadarıyla hemen bütün halkevleri gibi Yalvaç halkevinde de maddi sıkıntılar vardır ve bu sıkıntıları aşmak için Genel Sekreterlikten yardım talep edilmektedir³⁹.

Sücutlü Halkevi çalışmaları ise en fazla memnun olunan halkevlerinin başında gelmektedir. Müfettiş halkevi ile ilgili memnuniyetini; “*bu köyün işlerini her raporda arz ettiğim gibi şayanı memnuniyetti. Küçük olan bu köyün halkı çok çalışkan olduğundan köyün her işini ileri götürmüştü. Köylü arı gibi çalışır ve müspet neticeler elde ederdi. Bu defa ki teftişimde köy halkının birbirlerine darılmaları yüzünden halkevi işlerini eskisi kadar iyi bulmadım.*” Diyerek belirtir. Buradaki halkevinde dört şube faaliyet göstermektedir. Bunlar Dil ve Edebiyat, Temsil, Sosyal Yardım ve Köycülük şubeleridir. Raporda halkevinde temsil şubesi yerine spor şubesinin açılmasının daha isabetli olacağı “*Temsil şubesi burada tabii olarak bir faaliyet gösteremez. Sosyal yardım yerine spor şubesi açılmış olsaydı daha faydalı olurdu. Köycülük şubesi sosyal yardımın yapacağı yardımı yapmaktadır*”⁴⁰denilmek suretiyle küçük bir eleştiride getirilmiştir.

Senirkent halkevi çalışmaları ise en fazla eleştirilen halkevlerinden birisidir. Bu durum raporun hemen birinci satırında şu şekilde belirtilir; “*Sinirkent(Senirkent olması lazım) halkevi 1. Teftişimdeki raporunda arz ettiğim gibi açılmış olan sekiz şubenin adından başka bir şey yoktu*”. Daha sonra halkevi reisliğine seçilen İsmail Aslan’ın çalışmaları iyi sonuçlar vermeye başlamıştır. Fakat 26 Temmuz 1942 tarihinde yapılan teftiş de halkevi reisi hastalanarak Büyükada Sanatoryumuna gittiğinden halkevinde işler yeniden eskisi gibi devam etmeye başlamıştır. Müfettiş bu durumu halkevinde bulunan diğer görevlilere aktararak İsmail Aslanın başlatmış olduğu hayırlı işlerin devam ettirilmesini istemiştir. Yine rapordan anlaşıldığına göre halkevinde dokuz şube faaliyet göstermektedir ve müfettişe göre bu şubeler fazladır. Ona göre; “*Mekteplerin tatil olduğu zamanlarda yüksek ve orta tahsili yapmakta olan gençler, Sinirkentte (Senirkent olmalı). Bir varlık göstermekteydiler. Bu mevsimde spor, kütüphane temsil ve diğer şubelerin faaliyetleri çok artardı. Reisi bunlardan azami istifade eder ve çalışırdı. Bu defa bunlar ihmal edilmiş.*”⁴¹ Diyerek belli başlı şubelerin faaliyet göstermesi daha yararlı olacaktır. Müfettiş ayrıca raporunda

sistem F.P..5. tip projeksiyon aletiyle teçhiz edilmiştir. Bu makine 22 Haziran 1942 tarihinde ve 9800 Lira ödenmek suretiyle alınmıştır. Ayrıca Isparta halkevi sinema salonu 500 kişiliktir. Bkz. BCA.,490 01 1217 43 2, s.5.

³⁸ BCA., 490 01 1417 43 2, s.1.

³⁹ BCA., 490 01 998 857 1, s.3

⁴⁰ BCA., 490 01 998 857 1. 14 Ağustos 1942.

⁴¹ BCA., 490 01 998 857 1.

Büyükada Sanatoryumunda 17 numaralı odada yatmakta olan parti idare heyeti azası ve Halkevi Reisi Senirkentli İsmail Aslan'a maddi yardım yapılmasının çok yerinde olacağını da belirtmiştir.

Sonuç

Isparta ve çevresi halkevleri ile parti teşkilatına ait 1940-42 yıllarına ait teftiş raporları dönemin Isparta-Antalya müfettişi Osman Şahinbaş tarafından CHP Genel Sekreterliğine sunulmuştur. Bu raporlardan anladığımız kadarıyla 1940 ve 1941 yılı raporları herhangi bir şablona bağlı kalmaksızın geliş güzel hazırlanmıştır. Fakat halkevleri ile parti örgütündeki çalışmaları göstermesi açısından son derece önemli belgelerdir. 1942 yılı raporları ise daha düzenli ve belli bir format dâhilinde yapılmış olduğundan önceki yıllara göre teftiş edilen yerler hakkında daha detaylı bilgiler vermektedir. Bu raporlardan anladığımız kadarıyla halkevlerinin en önemli sıkıntısı Genel Merkezden parasal yardım alamamalarıdır. Parasızlık halkevi çalışmalarını da olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle Sütçüler, Uluborlu, Eğirdir, Şarkıkaraağaç halkevleri parasızlıktan yeterli derecede teşkilatlanamamışlardır. Isparta, Yalvaç ve Sücüllü halkevi çalışmaları ise, halkevi çalışanlarının özverili çalışmalarından dolayı başarılı bulunmuştur. Diğer yandan bu halkevlerinde faaliyet gösteren pek çok şubenin tam anlamıyla çalışmadığı da raporlarda belirtilen halkevi gerçeklerindedir. Buna rağmen Isparta ve Yalvaç halkevinde bulunan sinema cihazları ile diğer halkevlerinde de mevcut olduğu anlaşılan radyo cihazları halkın halkevlerine gelmesinde etkili olmuştur. Özellikle “ajans” olarak nitelendirilen haber programları dönemin savaş yılları olmasından halkta ilgi uyandırmış ve halkı radyo başına toplamıştır. Yine Isparta halkevi çalışanları tarafından çıkarılmış olan Ün mecmuası yayın hayatı açısından önemli bulunmalıdır. Bugün bile o döneme ait olaylara ışık tutması açısından birinci elden kaynak olarak nitelendirilmektedir.

Sonuç olarak halkevleri, iyi işletilen yerlerde halkta ilgi uyandırmış, pek çok insan bu mekânlara gelerek halkevinin açmış olduğu etkinliklere katılmıştır. Böylece halkevleri sosyal hayatın merkezleri haline gelmişlerdir.

Kaynakça

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA.,490 01 998 857 1. s.1-50.

BCA., 490 01 1217 43 2, s.1-3.

Kitap ve Makaleler

Çavdar, Avni, *Biyografi*, Ankara 1939.

Hakkı Uyar, *Mahmut Esat Bozkurt(1892-1943)*, Ankara 2000.

Isparta Valiliği, *Isparta 1923-1938*, Ankara 1938.

Katoğlu, Murat, “Cumhuriyet Türkiye’sinde Eğitim ve Kültür”, *Türkiye Tarihi IV Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Yayın Yönetmeni, Sina Akşin, İstanbul 2007.

Koçak, Cemil, “Siyasal Tarih”, *Türkiye Tarihi IV Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Yayın Yönetmeni; Sina Akşin, İstanbul 2007.

Koçak, Cemil, *Geçmişiniz İtinayla Temizlenir*, İstanbul 2010.

Koçak, Cemil, *Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, C.II, İstanbul 2010.

Perin, Cevdet, *Atatürk Kültür Devrimi*, İstanbul 1987.

Turan, Şerafettin, İsmet İnönü, *Yaşamı Dönemi ve Kişiliği*, Ankara 2003.